

El curs «La novel·la sobre Barcelona. De Narcís Oller fins avui». — Entre el gener i el maig de 2005 van tenir lloc a l'Arxiu Històric de la Ciutat, en el marc del Seminari d'Història de Barcelona, les quinze sessions del curs «La gran novel·la sobre Barcelona. De Narcís Oller fins avui», coordinat per Margarida Casacuberta i Marina Gustà. L'enunciat que constitueix la primera part del títol respon a un lloc comú inaugurat per la crítica del tombant dels anys vint-trenta, i heretat com a símptoma d'una mancança de la literatura catalana des de la instauració de la novel·la com a gènere definidor de la modernitat i del progrés concretats en la ciutat. Metonímia de la anormalitat, l'endarreriment o el provincianisme d'una literatura, segons qui s'ho ha mirat i des d'on, el tòpic va ser posat en qüestió i resituat en els seus límits. Al llarg del curs, doncs, s'ha anat desplegant el procés pel qual ha passat la construcció literària —novel·lística— de la ciutat, des de la mimesi al mite, passant pel decorat de cartó pedra. Les diverses mirades s'han adreçat a dues menes predeterminades d'objectiu: d'una banda, uns noms indiscutibles i, de l'altra, uns temes o uns tractaments que permetien de parlar d'obres i autors menys destacats i tot fent, de tant en tant, escombrades cronològiques.

La primera conferència va anar a càrrec d'Enric Cassany (UAB), i va versar sobre la imatge de Barcelona en els narradors anteriors a Narcís Oller. Cassany va recórrer el camí que va dels memorialistes als novel·listes (Pere Mata i Abdó Terrades), passant per la captació del característic i el pintoresc (costums, festes, moviments de gent, indrets de diversió) fins arribar al costumisme de Vilanova i Robert Robert. La figura de Narcís Oller va centrar la intervenció de Rosa Cabré (UB), que va repassar l'obra del vallenc (especialment *La papallona* i *La febre d'or*) i el tractament des de la fabulació realista i naturalista d'una Barcelona canviant que s'emmiralla, a través de les seves classes ascendents, en un París sempre brillant. Margarida Casacuberta, a continuació, va fer de la figura del senyor Esteve rusiñolià el moll de la seva exposició, i va repassar la tradició que determinava la gènesi i la fortuna posterior d'una icona de la Barcelona menestral (la del barri de Ribera, a punt de desaparèixer migpartida per la Reforma) que va sostenir el creixement urbà bo i mantenint les seves essències. A l'altra banda de la Rambla, va explicar Jordi Castellanos en la seva conferència, el districte cinquè va ser, des del tombant de segle, matèria de recreació novel·lística operada des de la hipèrbole, la caricatura i el tremendisme. La visió de la «perversitat» des de la ciutat alta, petitburgesa o aristocràtica, contrasta, als anys vint i trenta, amb la d'una narrativa popular en castellà que s'es-

plaia en el lligam entre misèria i esbarjo, i no descarta l'ús de l'«espanyolada» per a un lector a la recerca d'un tipisme aflamencat, una imatge que internacionalitzarien alguns autors estrangers. Josep M. Folch i Torres, que havia de gaudir d'un extraordinari èxit als anys vint amb les seves sèries de novel·la popular, va ser en els seus inicis, a començaments de segle, un narrador de la Barcelona obrera, i de l'individu immers en la deshumanització de la ciutat, de la qual, tanmateix, sent l'atracció indefugible. Eulàlia Pérez Vallverdú va contrastar l'obra de Folch amb les dades històriques de la pobresa quotidiana. Marina Gustà, al seu torn, va parlar de les arrels de la mitologia barcelonina de Josep M. de Sagarra, novel·lísticament expressada en dos moments: *Paulina Buxareu* i *Vida privada*. El barcelonisme esdevé en l'autor un valor moral capaç de sintetitzar un conservadorisme d'antic règim amb la modernitat de costums estèticament més estrident. Els escenaris que evocuen, al lllindar de la República, els constructors de la Barcelona industrial i comercial a mitjan s. XIX són per a Sagarra el correlat del que es a punt de desaparèixer. Carles Soldevila i les seves Barcelones imaginades van ser el motiu de la conferència de Núria Santamaria, que va explicar el sentit literari i la voluntat exemplar de les novel·les barcelonines escrites per l'hereu del noucentisme abans de la guerra. Una ciutat estilitzada és l'escenari adient perquè una burgesia cosmopolita escenifiqui els comportaments que haurien de caracteritzar la vida social d'una desitjada Barcelona moderna i cosmopolita —aquella de la qual la guerra va estroncar la possibilitat.

La segona part del curs es va iniciar amb la conferència de Maria Campillo sobre les novel·les de Mercè Rodoreda. *La plaça del Diamant* i *El carrer de les camèlies* dibuixen una topografia barcelonina indistinguible de l'experiència vital de les seves protagonistes. Carrers, gent, mitjans de transport, llocs emblemàtics com el Liceu; la ciutat menestral dels anys trenta, la devastada per la guerra, la negra duresa de després... La Barcelona de Rodoreda és una ciutat reconstruïda literàriament (i imaginada) des de la distància de l'exili. La repassada dels narradors que comencen a publicar a finals dels quaranta i començaments dels cinquanta, feta per Jaume Aulet, va mostrar una producció on la ciutat, quan hi és, esdevé tan despersonalitzada que es gairebé irrecognoscible. Exemplaritat i representativitat fan que en molt pocs casos la Barcelona dels inicis de la immigració massiva aparegui en les narracions de Pedrolo, Espinàs o Sarsanedas... Julià Guillamon va centrar la seva exposició sobre «les altres Barcelones» en el Poble Nou i l'univers fabril, i, des de l'experiència personal de recerca d'uns orígens, va parlar sobretot de les novel·les de Xavier Benguerel. Terenci Moix i Montserrat Roig, revisats per Neus Real, són els caps de brot de la primera generació de novel·listes nascuts a la postguerra i que viuen la lluita antifranquista des de fronts característics del pre- i el post-maig del 68. Els seus protagonistes rebutgen la tradició familiar, la història i, de retop, l'escenari d'aquesta, que no aconsegueix emular els seus referents europeus. Caldrà fugir d'una Barcelona odiada pel que no és per poder recuperar-la, a la tornada, pel que ha estat. Ponç Puigdevall va fer, a continuació, un repàs de la narrativa des dels darrers setanta fins als voltants dels Jocs Olímpics, una època en la qual l'etiqueta de «narrativa urbana» duia associada una patent de modernitat que, sovint, recolzava en uns personatges completament exterioritzats. Un altre constructor d'una Barcelona literària pròpia, Juan Marsé, va ser el motiu de la conferència de Fernando Valls. El Carmel i, sobretot, el Guinardó són la matèria consistent d'aquest univers literari. I, finalment, Francesc Foguet va resseguir, des del punt de vista del sentit de la reconstrucció d'una època, el cicle novel·lístic d'Ignasi Agustí *La ceniza fue árbol*. El curs es va acabar amb una darrera sessió, a càrrec de les coordinadores, que va reprendre, a tall de cloenda, el títol —el mateix que Sergi Pàmies havia donat a una narració el comentari de la qual va ajudar al qüestionament final del tòpic. [Ma. G.]